

# Internasjonalt samarbeid innen odontologi ved Universitetet i Bergen

## Et tilbakeblikk i forbindelse ved 75-årsmarkeringen ved Universitetet i Bergen

Universitetet i Bergen ble etablert som universitet i 1946, men fundamentet var lagt allerede i 1825 da Bergens Museum ble stiftet. Internasjonalt samarbeid var vesentlig helt fra begynnelsen, for eksempel innen utviklingen av moderne meteorologi.

ANNE CHRISTINE JOHANNESSEN, PROFESSOR, GADES LABORATORIUM FOR PATOLOGI, KLINISK INSTITUTT 1, UNIVERSITETET I BERGEN (UIB). TIDLIGERE VISEREKTOR FOR INTERNASJONALISERING VED UIB



Fra samarbeidsprosjektet med Universitetet i Lisboa. Professor João Bação Leal, direktør for tannlegeutdanningen, får overrakt en minneplate av tre med en hilsen fra UiB. Denne henger fremdeles på veggen på universitetet i Lisboa. Professor João Bação Leal i midten, flankert av professor John Silness til venstre og professor Tore Kristoffersen til høyre. (Foto: privat)

I løpet av 2021 arrangerte Universitetet i Bergen (UiB) et stort spekter av foredrag og arrangement for å markere UiB som akademisk institusjon og viktig samfunnsaktør lokalt, nasjonalt og internasjonalt. I den sammenheng ble det arrangert et heldagsseminar med tittelen «Global challenges that shaped the University of Bergen». Undertegnede fikk mulighet til å trekke linjene bakover i det internasjonale samarbeidet innen odontologi, og det kan bekreftes at odontologi har helt fra starten vært et internasjonalt fagområde ved UiB.

### Oppstart av odontologiutdanning ved UiB

Odontologi ble etablert ved UiB i 1962, først som Odontologisk institutt, og fra 1971 som et eget odontologisk fakultet (1). Det var mangel på kliniske lærere, og allerede i 1965 etablerte man de første spesialistutdanningene. Men man hadde også et bredere perspektiv på utdanningen, siden også utenlandske studenter deltok. Av den grunn gikk all undervisning på engelsk, hvilket var unikt for en utdanning ved UiB på den tiden.



Ph.d.-student Hawa Mbwalla underviser skolebarn i Tanzania om oral helse. Hawa Mbwalla var tilknyttet NUFU-prosjektet LASH (Limpopo Arusha School Health Project). (Foto: privat)

En stor del av de tidlige lærere var opptatt av internasjonalisering – de dro på forskningsopphold til USA blant annet, og der var stadig gjesteforelesninger med utenlandske forskere. Da ble det ryddet plass i timeplanen for en ekstra stimulerende forelesning.

#### «Portugalprosjektet»

Av mer formell karakter må nevnes samarbeidet med Portugal i perioden 1978-82. Dette var et samarbeid finansiert av NORAD, og hensikten var å bistå i etablering av tannlegeutdanning i Lisboa og Porto. Forelesere fra UiB dro til Portugal, og lærere fra de to universitetene deltok i spesialistutdanning, men var også aktive innen forskning (figur 1).

#### Samarbeidet med utviklingsland

På 80-tallet hadde UiB som institusjon et spesielt engasjement mot utviklingsland, og UiB opprettet samarbeidsavtaler med universitet i flere afrikanske land. Dette gjorde det mulig å etablere prosjekter innen forskning og utdanning, spesielt studentutveksling og videreutdanning av afrikanske studenter. Det odontologiske fakultet oppnevnte i 1983 et samarbeidsorgan «Rådet for utviklingslandenes odontologi», som skulle ivareta fakultetets forpliktelser og interesser. Samarbeidet med de afrikanske landene

var primært rettet mot Øst-Afrika. Et viktig samarbeidsuniversitet var University of Khartoum i Sudan, som UiB allerede hadde et langvarig samarbeid med innen flere andre fakultet. Kandidater fra flere odontologiske fagområder hadde studieopphold ved UiB, og flere lærere fra UiB dro til Khartoum og holdt forelesninger. På slutten av 80-tallet fikk også studenter fra UiB mulighet til å hospitere ved University of Khartoum. Dette har blitt utvidet senere.

#### «Romaniaprojektet»

På 90-tallet ble det etablert et samarbeid med to universitet i Romania, Universitetene i Bucuresti og Tigru Mures, delvis finansiert av Tempus-programmet i EU. Professor Nils Skaug var dekan på den tiden, og var en ivrig støttespiller til dette samarbeidet. Samarbeidet gjaldt både forskning og utdanning, og også her ble det sendt lærere fra UiB for å holde forelesninger. I tillegg tok flere kandidater fra universitetene i Romania sin mastergrad eller ph.d. ved UiB.

#### Senter for internasjonal helse og kvoteordningen

En viktig faktor i internasjonaliseringen av helsefagene var etablering av Senter for internasjonal helse (SIH) i 1988. Her gikk tre fakultet sammen om å danne senteret (medisin, psykologi,



Første kull ferdigutdannede tannleger ved Addis Ababa University. Sensorer var professorene Gunhild Vesterhus Strand og Asgeir Bårdsen fra UiB (i midten). (Foto: privat)

odontologi). Det første professoren fra odontologi var Rune Nilsen. SIH har vært et kraftsenter for internasjonalt samarbeid der fokus ligger på sykdommer i lav-inntektsland. Da kvoteordningen ble etablert i 1991 var det også naturlig at dette ble administrert av SIH. Kvoteordningen var rettet mot studenter fra utviklingsland, land på Vest-Balkan, i Øst-Europa og i Sentral-Asia, og målet var å bidra til kompetansebygging i mottakerland gjennom studentmobilitet til norske universitet og høyskoler. Odontologi deltok aktivt i kvoteordningen og har spesielt prioritert studenter fra de landene som fakultetet allerede hadde samarbeid med. Premissene i kvoteordningen var at studentene tok enten en mastergrad eller ph.d. i Norge, og dersom de returnerte til sitt hjemland ble studielånet omgjort til stipend. Minst 70 kandidater har fullført sine grader innen odontologi ved UiB. Av disse kom majoriteten fra Øst-Afrika, men der var også studenter fra Kina, Nepal, Nicaragua, Yemen, Romania og Albania.

De fleste av dem som har gjennomført utdanningen innen odontologi, har returnert til sine hjemland, og mange har nå stillinger ved de respektive universitetene. En liten del har fått stillinger ved andre universitet, også i Norge. Fra 2014 ble kvoteordningen gradvis avvirket. Odontologi har også bidratt med tannhelserelatert forskning i tverrfaglige samarbeidsprosjekter

knyttet til SIH der det har vært andre finansieringskilder, blant annet EU og NUFU (the Norwegian Programme for Development, Research and Education) (figur 2).

#### «Etiopiaprojektet»

Ett av de landene UiB har hatt et langt samarbeid med er Etiopia. I vår sammenheng må nevnes et stort prosjekt sammen med Haukeland universitetssjuehus innen leppe-kjeve-ganespalte (2). Behovet for egen tannlegeutdanning i Etiopia har vært stort, og da det ble kjent at det skulle bygges nytt odontologibygget ved UiB, ble det foreslått at inventar og utstyr fra det gamle odontologibygget kunne gjenbrukes i Etiopia og bidra til etablering av en tannlegeutdanning. Her gjorde Rolf Tindlund en utrettelig innsats, og i 2017 kunne den nye tannlegeutdanningen formelt åpnes (3) (figur 3). Prosjektet har vært finansiert av Den norske ambassaden i Etiopia.

#### NORPART – ny modell for samarbeid

Etter at kvoteprogrammet ble avvirket har det vært vanskeligere å finansiere master- og ph.d.-studenter fra lavinntektsland. Studenter kan fremdeles søke å ta en mastergrad i Norge, men dersom de ikke har en prosjektfinansiering, må de finansiere oppholdet selv. Kvoteordningen er erstattet av NORPART-

programmet, som har en annen innretning, nemlig at studentene skal ha sin hovedveiledning ved sitt universitet i det globale sør og bare kan ha medveileder og et kortere opphold ved et universitet i Norge. Ved UiB har odontologi fått innvilget ett NORPART-prosjekt med tittelen «Establishment of joint research-based education in dentistry in East Africa» (4). Leder for prosjektet er professor Anne Nordrehaug Åstrøm. Våre samarbeidspartnere i sør er University of Addis Ababa (Etiopia), Muhimbili University (Tanzania), Makarere University (Uganda), University of Khartoum (Sudan) og University of Science and Technology (Sudan). I prosjektet inngår studentutveksling i begge retninger samt veiledning på master- og ph.d.-nivå og arrangering av workshops og kurs for studenter. Den siste tidens pandemi har medført at vi ikke har kunnet følge opp aktiviteten som ønsket. Vi har delvis løst dette ved å endre til digital undervisning, men studentutveksling fra UiB og til landene i sør har ikke vært mulig.

NORPART prosjektet er en illustrasjon av hvordan det nå forventes at man skal arbeide mer prosjektorientert og at mer av aktivitetene skal foregå i sør, mens de norske samarbeidspartnerne i større grad skal veilede. Dette kan nok fungere ved de universitetene som har bygget seg opp med god akademisk kompetanse og som har et godkjent doktorgradsprogram. Ikke alle universitetene har det, og utfordringen i fremtiden blir hvordan vi fra vår side kan bidra også ved disse universitetene, samt hvordan vi skal sikre langsiktig finansiering av prosjektene.

## Studentutveksling

Fra 1990-tallet har man sett betydningen av at også studenter i grunnutdanningen får mulighet til å ha en periode ved et annet universitet. Noen studenter har hatt opphold ved universitet i Afrika, men de fleste samarbeidsavtalene innen odontologi er med universitet i USA og Europa. Et slikt utenlandsopphold er viktig, ikke bare faglig, men også for personlig utvikling.

I rundt 40 år har UiB samarbeidet innen odontologi med spesielt Øst-Afrika, hvilket bekrefter betydningen av langvarig samarbeid. En styrke har vært at samarbeidet har vært institusjonelt forankret og har fokusert på både utdanning og forskning. Her har UiB bidratt til oppbygging av kunnskap og kompetanse. Men samarbeidet har vært minst like viktig for odontologi ved UiB, ikke bare i form av master- og doktorgrader, men kanskje like viktig er en større kulturforståelse og innsikt i de globale helseutfordringene innen odontologi. Disse kan ikke løses uten et globalt samarbeid.

## REFERANSER

1. Nernæs A, Selvik KA. Odontologi. In: Universitetet i Bergens historie. Akademisk publisering a.s. Oslo; 1996. p. 392-431.
2. Tindlund Rolf Steen. Historien om en norsk tannlegehøyskole i Etiopia: En lang ferd mot målet. Nor Tannlegeforen Tid. 2016;126:620-7.
3. Strand GV, Bårdsen A. Skriver masteroppgave i Etiopia. Nor Tannlegeforen Tid. 2017;127:640-2.
4. Universitetet i Bergen, Institutt for klinisk odontologi. Establishment of joint research-based education in dentistry in Norway and East Africa. <https://www.uib.no/en/dentistry/130422/establishment-joint-research-based-education-dentistry-norway-and-east-africa> (lest 13.12.2021).



**Alt innen oral  
og kjevekirurgi.  
Implantatprotetikk**

Tannlege  
**Tormod Krüger**  
spesialist i oral kirurgi  
og oral medisin

Lege & tannlege  
**Fredrik Platou Lindal**  
spesialist i maxillofacial  
kirurgi

Lege & tannlege  
**Helge Risheim**  
spesialist i oral kirurgi,  
maxillofacial kirurgi,  
og plastikkirurgi

Tannlege  
**Hanne Gran Ohrvik**  
spesialist i oral protetikk

Tannlege  
**Frode Øye**  
spesialist i oral kirurgi  
og oral medisin

Tannlege  
**Margareth Kristensen  
Ottersen**  
spesialist i kjeve- og  
ansiktsradiologi

**www.kirurgiklinikken.no** Tlf 23 36 80 00, [post@kirurgiklinikken.nhn.no](mailto:post@kirurgiklinikken.nhn.no) Kirkeveien 131, 0361 Oslo